

Strategisch beleidsplan Honderd jaar Ruigoord

Versie: 20 april 2021

Status: concept ter discussie en verrijking

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 Inleiding	3
Ruigoord, hoe en wat en wie en waar	3
De noodzaak is onverminderd.....	4
Hoofdstuk 2 Waarom Honderd jaar Ruigoord?	5
Urgentie	6
CULTURELE VRIJHAVEN RUIGOORD.....	6
Wat willen we bereiken	8
De wijze van werken	8
Hoofdstuk 3 Samenstelling organisatie (bestuur en vrijwilligers) en financiën	10
Bijlagen.....	10

Hoofdstuk 1 Inleiding

Ruigoord, hoe en wat en wie en waar

Ruigoord was eeuwenlang een eiland in het IJmeer tussen Amsterdam en Haarlem. Bij de aanleg van het Noordzeekanaal rond 1870 werd het IJmeer ingepolderd en ontstond op het vroegere eiland een dorpje. Tegen 1960 begon Amsterdam met verplaatsing van de haven van oost naar west. Ruigoord moest verdwijnen voor uitbreiding van de haven. Bij de wereldwijde oliecrisis in 1973 kwam dit plan tot stilstand en werd Ruigoord gekraakt door kunstenaars. De omringende polder was inmiddels opgespoten met zeezand en ontwikkelde zich tot een internationaal erkend natuurgebied. Vanaf 1980 pakte Amsterdam de havenplannen weer op en ontstond er een langdurige en hoogoplopende juridische strijd tussen de gemeente en Ruigoord met het natuurgebied als inzet. Die strijd werd in 1998 beslecht met een uitspraak van de Raad van State: de haven mocht worden gegraven, het natuurgebied werd industrieterrein, Ruigoord mocht blijven bestaan als culturele vrijhaven.

Vanaf het jaar 2000 werd Ruigoord met steun van de gemeente Amsterdam een officiële Culturele Vrijhaven aan de Afrikahaven, in Westpoort, het havenindustriegebied van Amsterdam. Er zijn: een vijftigtal ateliers met tegen de tachtig kunstenaars; verscheidene uitvoeringsruimten waaronder de voormalige kerk; terrein voor openluchtactiviteiten; alles ingebed in een ecologisch beheerde groene oase. In demografisch opzicht is het opmerkelijk dat naast de “oude garde”, allerlei leeftijden, disciplines, oorsprongen en vaardigheden zorgen voor een divers, inclusief en springlevend karakter. Ruigoord organiseert jaarlijks verscheidene culturele activiteiten en kunstzinnige festivals en met eigen initiatieven en die van anderen. Het geheel beslaat ruim 10 hectare en wordt voor 1 € per jaar gehuurd van de inmiddels verzelfstandigde Amsterdamse Haven. Bestuurlijk valt Ruigoord onder het gemeentelijke stadsdeel Nieuw-West.

Ruigoord heet Culturele Vrijhaven omdat het zowel ateliergemeenschap, uitvoerende organisatie en kunstzinnige instelling is. Met dit gemengde karakter onderscheidt het zich van andere voorzieningen en schaart het zich in een rij van soortgelijke organisaties in Europa, zoals Christiania in Kopenhagen, UFA-Fabrik te Berlijn en Rote Fabrik in Zürich. Zeer onderscheidend is de betrokkenheid van de Ruigoorders zelf bij het reilen en zeilen van de eigen organisatie. Ruigoord bouwt voort op fundamenten die in de jaren zeventig werden gelegd door de alternatieve kunstenaarsbeweging, door Provo, Oranje-Vrijstaat, Kabouter en Insektensekte. Het is de bakermat van het Amsterdams Ballon Gezelschap, dat met de eigen “Luchtbus” vele culturele expedities ondernam in Europa en naar o.a. Marokko, Iran, Pakistan, India, Mongolië en Zuid-Afrika.

Ruigoord heeft als niet-commerciële, inspiratieve gemeenschap aan de wieg gestaan van vele eigentijdse culturele ontwikkelingen. Hier werd in 1975 het eerste kunstzinnige vliegerfestival gehouden en sedert 1981 wordt er het creatieve “Landjuweel” georganiseerd, dat een voorbeeld werd voor vele grootschalige culturele evenementen als o.m. Oerol. Veel van de in en door Ruigoord ontwikkelde ideeën hebben hun invloed gehad in het kunstleven en sommige hebben geleid tot geslaagde commerciële concepten van derden. Ruigoord is niet alleen het fysieke dorpje, maar ook een grote kring er omheen van vrijwilligers, medestanders, lotgenoten, collega's en geïnteresseerden. Daarmee heeft het invloed op

ervaringen, denken en handelen van een groot publiek. Op sociale media is er een bereik van ongeveer 45 duizend volgers. Op lokaal niveau werkt Ruigoord samen en heeft banden met instellingen als Paradiso, Melkweg, ADM, Nieuw en Meer, Rijkshemelvaart en vele andere kunstinstellingen in en om Amsterdam.

De noodzaak is onverminderd

Is er een directe lijn tussen de oliecrisis in 1973 en de klimaatcrisis anno nu? De oliecrisis in 1973 en de Grenzen aan de Groei van de Club van Rome maakten duidelijk dat een nieuw perspectief op onze cultuur nodig is. In 1973 heeft dat op Ruigoord geleid tot een kunstenaarsdorp dat invulling geeft aan andere manieren van leven.

Ondertussen is wereldwijd in de afgelopen 50 jaar mondiale industrie ontstaan, gebaseerd op fossiele brandstoffen, die de leefbare balans van de planeet kan verstoren. Er is nog steeds een nieuw perspectief op onze cultuur nodig. Het slechts veranderen van de fossiele bron naar een niet fossiele bron is niet genoeg. De gemeente Amsterdam heeft het donut model van Kate Raworth omarmd. Maar hoe gaat dat in de praktijk? Het is niet alleen een economische verandering, maar vooral een verandering van levensstijl, met andere ideaalbeelden dan consumentisme. Ruigoord is een plaats waar deze dromen worden uitgeprobeerd, een kraamkamer voor nieuwe ideaalbeelden, die overal kunnen worden overgenomen en verder groeien.

Hoofdstuk 2 Waarom Honderd jaar Ruigoord?

Gedurende deze eerste 25 jaar ontstond strijd om behoud van de natuur rond Ruigoord. Rondom het dorpje had zich een uitgestrekt gebied van zeldzame natuur ontwikkeld dat internationaal de aandacht trok van biologen en natuurvorschers. Amsterdam wilde dit gebied omvormen tot industriegebied en er een insteekhaven graven. Hoewel Ruigoord, met hulp van vele instellingen en organisaties op het gebied van milieu en natuur, de zaak door middel van vele gerechtelijke procedures en referendum-verzoeken jarenlang op wist te houden, werd deze strijd uiteindelijk verloren in 1998. Het natuurgebied moest verdwijnen, maar op grond van de verdiensten van Ruigoord als centrum van kunst en cultuur besloot het gemeentebestuur het dorp met enig omringend terrein te laten voortbestaan. Zo ontstond in 1999, met medewerking van de gemeente en de haven, de officiële Culturele Vrijhaven Ruigoord. Deze nieuwe fase in het bestaan van Ruigoord kon voortbouwen op de basis van het kunstzinnige, culturele werk dat onder de vlag van de uitvoerende stichting Landjuweel gedurende vele jaren zorgvuldig was ontwikkeld.

Nu bevinden wij ons bijna aan het eind van opnieuw een periode van 25 jaar, waarin Ruigoord zijn positie aan de nieuwe Afrikahaven, midden in haven-industriegebied Westpoort, heeft trachten te consolideren. Dat was geen geringe opgave: waar eerst spelen een leidend principe kon zijn, maakte Ruigoord nu kennis met de weerbarstige wereld van vergunningen, verboden, ambtelijk toezicht en ellenlange procedures. Om in deze situatie nog het vaandel van vrijheid en creatieve experimenteerlust hoog te kunnen houden, kreeg Ruigoord de hulp van vrijwillige bestuurders van een nieuwe stichting die, niet geheel toevallig, Ruigoord werd genoemd. Deze stichting fungeert als het beheersinstituut van ateliers en uitvoeringsruimten en verzorgt de contacten met de autoriteiten. Na de eeuwwisseling werd er een dertigtal nieuwe ateliers bijgebouwd en nam het aantal kunstenaars als huurders navenant toe. Nog immer ontwikkelt Ruigoord zich verder als oord waar voldoende vrijheid heerst voor nieuwe ontwikkelingen op het culturele, kunstzinnige vlak, hoewel het keurslijf van de situering in een industriegebied knellend dreigt te worden.

Door de jaren heen is vrijwel alles op basis van vrijwilligerswerk georganiseerd. De atelierhouders vormen samen de dorpsraad. Vanuit de dorpsraad worden ateliercommissie, artistieke commissie, huurcommissie, duurzaamheidscommissie, afvalcommissie en andere gelegenheidscommissies ingevuld. Iedereen werkt mee en beslist mee. Vanuit iedere commissie neemt iemand mee aan de Ruigring, waarin maandelijks de voortgang wordt besproken.

De Stichting Ruigoord zorgt voor de exploitatie van de ateliers en de contacten met de autoriteiten is er de stichting Ruigoord. Het bestuur van deze stichting bestaat uit mensen van buiten het dorp. Zij beheert de inkomsten uit de huur en de uitgaven aan het onderhoud van de ateliers.

De stichting Landjuweel is verantwoordelijk voor alle uitvoerende activiteiten op cultureel gebied. Het bestuur wordt gevormd door mensen van binnen en buiten het dorp. De stichting organiseert de festivals en ontwikkelt de community buiten het dorp.

De zakelijke uitvoering van verhuur van ateliers en het organiseren van publieksactiviteiten is daarmee geborgd in twee stichtingen. In de stichtingen wordt, op basis van beschikbaar budget, bepaald werk uitgevoerd door vaste medewerkers.

De kunstexposities en activiteiten, zoals Publieke werken, wordt door de artistieke commissie georganiseerd. De jubileumviering van het vijftigjarig bestaan wordt voorbereid door de commissie 50 jaar Ruigoord. Er ontstaan nieuwe initiatieven, zoals spirituele bijeenkomsten, die nergens een plek hebben.

Deze meervoudige structuur, met commissies, dorpsraad en Ruigring enerzijds en de stichtingen anderzijds, zorgt ervoor dat in principe alles in consensus plaatsvindt.

Urgentie

De reden om dan toch een nieuwe, verbindende stichting op te richten, is dat Ruigoord meer op de kaart moet staan, om niet onder te gaan in het geweld van de industrie in transitie. Er kan steeds minder, vanwege plofgevaar. Er moet aan steeds meer eisen worden voldaan. Hierin overeind blijven staan kan Ruigoord door de basis te verstevigen. De basis verstevigt ten eerste door uitbreiding van het aantal ateliers en werkplaatsen. Ten tweede verstevigt de basis door meer zichtbaar te worden voor het publiek, met juist datgene waarmee het ook begon: een kraamkamer voor de dromen die de basis vormen voor een open, inclusieve, spelende, duurzame maatschappij.

De viering van 50 jaar Ruigoord is een goed moment en een goede vorm om de publieksactiviteiten te verbreden. Het aantal activiteiten voor een groot publiek, zoals festivals willen we beperkt houden. In plaats daarvan komt er meer aandacht voor kunst, spiritualiteit en ecologie. We zien dat daardoor ook nieuwe financieringsbronnen nodig zijn en dat alleen vrijwilligerswerk niet voldoende is. Via de stichting Honderd jaar Ruigoord willen we deze bredere profilering vormgeven en daarmee de ontwikkeling van visie en een strategie voor de toekomst van het dorp, de geest van Ruigoord en de culturele activiteiten voor een breder publiek.

CULTURELE VRIJHAVEN RUIGOORD

Ruigoord is een groen dorp waar kunstenaars in ateliers en werkplaatsen niet alleen voor zichzelf werken maar ook participeren in het gemeenschappelijke. Er is een sterke traditie van onderlinge samenwerking, maar ook met een wijde kring van verwante creatieve geesten in binnen- en buitenland. Daardoor is Ruigoord ook een publieksvoorziening met een zeer divers programma-aanbod, waarin globaal vier thema's te onderscheiden zijn.

1. Ruimte voor het artistieke experiment.

Activiteiten op Ruigoord bewegen zich tussen hoogwaardige kunst en creatieve uitspatting. Dat leidt tot experimenteren en uitwisseling tussen gevestigde kunst en aanstormend talent. Jaarlijkse hoogtepunten zijn onder meer Vurige Tongen (Pinksteren) voor poëzie/muziek, en Openbare Werken (september) voor scheppende kunst. Elke maand is er het Woord in Ruigoord, een laagdrempelig podium. Wekelijks is er op zaterdag en zondag muziekprogrammering van klassiek en jazz tot dance en van live tot dj's. Bovendien is er

ruimte voor try-outs en oefen-, repeteer- en experimenteeruimte voor singer/songwriters, theatergroepen en muzikale ensembles.

2. Creatieve publieksparticipatie, verdieping en rituelen

Belangrijke jaarlijkse programma-onderdelen zijn publiekslieveling Landjuweel (augustus) en Solstice (midzomernacht). Uitgangspunt is daarbij de creatieve participatie van het deelnemende publiek. Gemeenschappelijke ervaringen bevorderen saamhorigheid. Liefdevol zijn de Keltische vieringen (8 per jaar), zoals Beltane en Samhain. Verdieping en magie zijn thema's van regelmatige activiteiten als Natural High en Ecstatic Dance.

3. Levensgevoel, levenskunst en ludieke actie

Ruigoorders hebben een sterk gevoel voor vrijheid, joie de vivre en de kunst van het (over)leven. Bezoekers zijn daartoe direct aangetrokken. Belangrijke interesses zijn: ecologie, biodiversiteit & natuurbeleving, milieu & duurzaamheid, experimenteerlust & toekomstgerichtheid, culturele experimenten en diversiteit. Die vindt men terug in lezingen, workshops, symposia en in de algemene culturele programmering. Er is een traditie van ludieke acties - het zit in ons DNA, doorgegeven via Provo, Kabouter en Insektensekte en voortlevend in het Amsterdams Ballon Gezelschap, dat nog altijd op Ruigoord zetelt.

4. Pluriformiteit, diversiteit en internationale banden

Ruigoord verwelkomt pluriformiteit en diversiteit in alle verschijningsvormen, en voelt verwantschap met individuen, groepen en gemeenschappen die afwijken van wat maatschappelijk gezien wordt als de norm. Deze basishouding kenmerkt Ruigoord vanaf haar prille ontstaan en is de rode draad in haar ontwikkeling.

Met een vintage bus uit 1958 zijn vele reizen gemaakt in Europa en daarbuiten, naar onder andere Marokko, Iran, Pakistan, India, Mongolië. Ruigoord ontving ook vele culturele missies, lama's en sjamanen uit onder andere Tibet, Mongolië, Australië en diverse landen in Latijns-Amerika. Daarnaast heeft Ruigoord ook een sterke band met andere vrijplaatsen, zoals Christiania (Kopenhagen), Rote Fabrik (Berlijn). Ruigoord maakt deel uit van een internationale kring van eigentijdse alternatieve initiatieven zoals Boom (Portugal), Burning Man (USA). Deze interculturele uitwisseling zal een nieuwe impuls krijgen in de komende periode.

Ruigoord trekt deze rode draad graag verder door, dieper de 21^e eeuw in. Ruigoord herkent daarom het belang ervan de rol in Ruigoord van gelijkgestemde, niet-witte kunstenaars en van niet-witte kunst te vergroten. De maatschappelijke en culturele tijdgeest is ernaar hier actief en bewust stappen in te zetten. De kunstwereld van Amsterdam en omstreken gaat in de komende jaren aan een meer divers aanbod van kunstenaars plek bieden, met een meer divers (en jonger) publiek tot gevolg. Het is goed voor de relevantie van Ruigoord en voor de aantrekkingskracht op een divers en jong publiek om actief ruimte te bieden aan Zwarte en niet-witte kunstenaars en artiesten en hun kunst. Op die manier blijft Ruigoord zich roeren in de voorhoede van maatschappelijke en culturele conversaties.

Wat willen we bereiken

De naam van de stichting, Honderd jaar Ruigoord, is al een oproep tot actie. Daar waar Ruigoord voor staat heeft voorlopig nog aandacht nodig. De transitie naar een inclusieve, duurzame, cultureel-diverse maatschappij heeft tijd nodig, vandaar de honderd jaar. Het gaat ook over meegaan met de tijd, zodat we vergunningen en contracten op orde hebben en een veilige omgeving kunnen bieden.

Ruigoord heeft alleen al voor zijn economisch draagvlak meer ruimte voor meer ateliers nodig. Vanwege milieuvorschriften van aanpalende industrieën moeten culturele publieksactiviteiten verhuizen van de plaats waar zij decennialang konden worden gehouden. Ook daarvoor is nieuwe ruimte nodig, die gevonden kan worden op braakliggend terrein naast het dorp. Ruigoord wil graag samenwerken met de huisbaas, de Amsterdamse havenautoriteit, om de beschikking over meer ruimte te krijgen, zodat de culturele vrijhaven een functie kan krijgen die voor de samenleving als geheel en dus ook voor de bedrijven in Westpoort een welkom aanbod kan zijn. Samenwerking van een economische gigant als de haven, met het springlevende, kunstzinnige Ruigoord, kan een unieke combinatie opleveren die Amsterdam internationaal aanzien zal geven. De verruiming van grenzen is misschien wel het voornaamste object voor de viering van het 50-jarig bestaan in 2023.

De wijze van werken

- We werken steeds minder op mondelinge afspraak, voor vrijwel alles is een contract of overeenstemming nodig: tussen Ruigoord en de haven, tussen de Ruigoorders onderling ook. Ruigoord professionaliseert.
- De verzakelijking was al zichtbaar op de culturele activiteiten van de afgelopen jaren, met strakke regels en permanent toezicht. Alleen als je goed scherp hebt waarvoor je staat, met een duidelijk profiel, voorkom je dat de regels de baas worden.
- Ruigoord 50 jaar is een goede stimulans en gelegenheid om het profiel waarvoor we staan duidelijker te maken, voor onszelf en voor anderen.
- Evenementen worden culturele activiteiten, met een combinatie van muziek, beeldende kunst in allerlei vormen, maatschappijkritiek door anders te doen, met eigen vormen van spiritualiteit. Tegen een achtergrond dat alles wat Ruigoord doet ecologisch is. Zo is het ook begonnen, als weerwoord op de oprukkende industrie.
- Ondertussen blijft de druk op Ruigoord vanuit de omliggende bedrijven en de haven onverminderd. Je kan zo in een hoek gedrukt worden waar je niet meer uitkomt. Voor je het weet ben je weg. We zorgen dat we stevig staan in wisselwerking met de omgeving.
- De doelstelling is dan ook dat Ruigoord moet groeien. Er komt ruimte bij op Zuidoost. We gaan de ontvangst van bezoekers daardoor beter organiseren. We groeien in aantal ateliers.

- Het is nodig om een verbindend bestuur op afstand te hebben, met verschillende besturen of commissies voor specifieke taken. Gemeenschappelijkheid is noodzakelijk. Met meerdere besturen die verschillende belangen hebben, is een polarisatie in het systeem ingebakken. Daarom moet een overkoepelend bestuur zorgt voor gemeenschappelijkheid binnen de Ruigoord gemeenschap en voor eenduidigheid naar de buitenwereld.

Hoofdstuk 3 Samenstelling organisatie (bestuur en vrijwilligers) en financiën

De stichting Honderd jaar Ruigoord wordt de verbinding met het dorp en de andere stichting. Hierdoor kan het de geest van Ruigoord, die de aanleiding was in 1973 en die zich in de loop der tijd verder ontwikkeld heeft, verankeren en verder ontwikkelen.

Dit wordt als volgt vormgegeven.

Het bestuur zorgt voor de uitvoering van het jaarplan en de financiële middelen die daarvoor nodig zijn. De samenstelling van het bestuur bestaat uit:

- Twee leden vanuit de atelierhouders
- Twee leden vanuit het bestuur van de Stichting Landjuweel
- Twee leden vanuit het bestuur van de Stichting Ruigoord

Het bestuur zorgt voor een Raad van Advies, die het bestuur helpt om te blijven reflecteren op de relatie tussen waar Ruigoord voor staat en hoe zich dat vertaalt naar de praktijk. De Raad van Advies zal bestaan uit mensen die al langer bij Ruigoord betrokken zijn en de geest van Ruigoord door en door kennen.

De organisatie van de stichting honderd jaar Ruigoord wordt de stabiele professionele basis voor projecten, administratie en secretariële activiteiten. Dit betekent dat de medewerkers die in dienst zijn van Ruigoord, hun plek krijgen binnen de Stichting Ruigoord. Deze medewerkers kunnen ook werk verrichten voor de andere stichtingen. Voor alle projecten en activiteiten bestaat deze mogelijkheid, die natuurlijk alleen wordt toegepast als dat een voordeel oplevert.

Bijlagen

- Uitdraai Kamer van Koophandel
- Statuten
- Huishoudelijk reglement, waarin de procedures voor benoeming van Bestuur, Raad van Toezicht, vergaderfrequentie, zittingstermijnen e.d. wordt beschreven